

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/44082>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

FOCUS - 1 of 1 DOCUMENT

de Volkskrant

de Volkskrant

October 5, 2007

Déze Quichot kan nog heel lang mee

BYLINE: Maarten **Steenmeijer**

SECTION: CICERO; Blz. 26

LENGTH: 1018 woorden

SAMENVATTING:

Dat de vermaarde vertaling van Don Quichot van Werumeus Buning binnen veertig jaar uit de gratie was, betekent niet dat Barber van de Pols vertaling (1997), die nu opnieuw verschijnt in de Perpetua-reeks, hetzelfde lot wacht.

VOLLEDIGE TEKST:

Vertalingen worden niet oud, zo hoor je kenners vaak zeggen. Dertig, hooguit veertig jaar. Als ze die leeftijd hebben bereikt doen ze geen recht meer aan het oorspronkelijke werk en wordt het tijd voor een nieuwe versie.

De Don Quichot-vertaling van hispanist Van Dam en dichter Werumeus Buning is een schoolvoorbeeld. De geestrijke ridder Don Quichot van de Mancha verscheen in vier delen in de oorlogsjaren en werd nadien een keer of tien herdrukt. Maar toen Abraham in zicht kwam, vond uitgeverij Querido het welletjes. Ze verklaarde de oude versie dood en vroeg Barber van de Pol een nieuwe vertaling te maken.

De vernuftige edelman Don Quichot van La Mancha verscheen tien jaar geleden. Je zou er daarom van uit mogen gaan dat we over een jaar of dertig, veertig weer een nieuwe Nederlandse Don Quichot nodig hebben. Maar ik durf er mijn hand voor in het vuur te steken dat Van de Pols vertaling dan nog in de bloei van haar leven

zal zijn.

Maar, zo luidt het bekende argument, taal veroudert toch? Daarom hebben we toch om de zoveel jaar een nieuwe vertaling nodig? Ik geloof daar helemaal niks van. Taal veroudert snel, jawel, maar over welke taal hebben we het dan? Over spreektaal. Maar literaire taal, dat is andere koek, die heeft een veel langere adem. Bij het luisteren naar fragmenten uit het Polygoonjournaal glimlachen we meewarig. Maar bij het lezen van De avonden, Ik heb altijd gelijk of Het woud der verwachting voelen we die afstand niet. Ook al dateren ze van een halve eeuw of nog langer geleden, toch beschouwen we de taal waarin deze romans zijn geschreven nog altijd als de onze. Waarom zou dat bij vertalingen anders zijn?

Veroudering is, denk ik, niet een kwestie van nature maar van nurture. Niet van genen dus, maar van vertaalpraktijk. Vertalers gingen tot voor kort een stuk lossier en laconieker te werk dan nu. Iedereen van boven de vijftig kan ervan meepraten: wie vroeger zijn toevlucht nam tot vertalingen om de wereldliteratuur te lezen moest zich de nodige ongemakken laten welgevalen en kwam geregeld voor onaangename verrassingen te staan.

In het geval van De geestrijke ridder Don Quichot is zowaar wetenschappelijk bewezen dat er iets fundamenteel mis was. Dat is te danken aan hispaniste en vertaalwetenschapster Kitty van Leuven-Zwart. Zij had Cervantes' roman leren kennen in de vertaling van Van Dam en Werumeus Buning en vond het boek maar niks. Maar toen ze jaren later het origineel in handen kreeg, las ze een heel ander boek. Ze vond het prachtig! Het verschil tussen deze twee leeservaringen was aanleiding voor Van Leuven-Zwart om op onderzoek uit te gaan. In haar spraakmakende proefschrift Vertaling en origineel (1984) ontwierp ze een fijnmazig vergelijkingsmodel waarmee ze vervolgens de gewraakte vertaling onder de loep nam.

Haar bevindingen logen er niet om. Zo bleek Don Quichot in het origineel afwisselend wel en niet goed bij zijn verstand te zijn, terwijl hij in de vertaling van Van Dam en Werumeus Buning voortdurend van Lotje getikt is. Een ander verschil is dat het duo Don Quichot een taal in de mond legde die een stuk archaischer aandoet dan de taal die Cervantes op papier zette. De twee vertalers hebben, zo stelde Van Leuven-Zwart, de kern van de roman geweld aangedaan. In hun vertaling is een duidelijke scheiding aangebracht tussen schijn en werkelijkheid, terwijl in het origineel de grens daartussen juist vaag en ambigu blijft. Ze hebben daarmee, bijna een karikatuur van het origineel gemaakt.

De werkwijze van Barber van de Pol is veel secuurder. Zonder de leesbaarheid uit het oog te verliezen maakte zij een versie die het origineel in zijn waarde laat en daardoor een stuk langer zal leven. En dat geldt ook, bijvoorbeeld, voor Van Pinxteren's Madame Bovary, voor Langevelds Broers Karamazov, voor Peter Verstegen's poëzievertalingen van Shakespeare, Baudelaire en Dickinson.

Barber van de Pol, Hans van Pinxteren, Arthur Langeveld, Peter Verstegen: ze behoren tot de voorhoede van de nieuwe generaties vertalers die niet alleen de doelen brontaal tot in de puntjes beheersen maar ook over een grote literaire sensibiliteit beschikken en de tijd nemen voor hun werk. Deze combinatie van eigenschappen lijkt een vanzelfsprekendheid maar is in werkelijkheid van betrekkelijk recente datum.

De kwaliteit en het klimaat van het literair vertalen zijn de laatste decennia danig veranderd. Op de universiteiten is er op hoog niveau helaas nog altijd weinig affiniteit met het vak, getuige de treurige opheffing van de prestigieuze vakgroep Vertaalwetenschap van de Universiteit van Amsterdam in de jaren negentig. Maar op de werkvloer kruipt het bloed waar het niet gaan kan en worden er om de haverklap symposia, masterclasses, mentoraten en zelfs nieuwe vertaalopleidingen op poten gezeten, zoals onlangs de Vertalersvakschool in Amsterdam. Vaak gebeurt dit in samenwerking met universiteiten en hogescholen in Vlaanderen, waar het vertalen een betere status heeft dan op de Nederlandse universiteiten en hogescholen. In ons land moeten we het vooral hebben van particuliere initiatieven als de

Vertalersvakschool en het Platform Vertalen (Utrecht). En natuurlijk ook van het Fonds voor de Letteren, dat de laatste tijd niet alleen het inkomen van de vertalers aanvult, maar ook een substantiële bijdrage wil leveren aan hun scholing en ontwikkeling.

Maar het vertalersberoep heeft toch nauwelijks aanzien? Ook dat is een gemeenplaats die hoognodig aan vervanging toe is. Rijk word je er niet van, toch is er mede dankzij de subsidies een fatsoenlijke boterham mee te verdienen. Maar waar het natuurlijk vooral om gaat is dit: literair vertalen is razend interessant werk dat slechts weinig mensen echt goed kunnen. Dát geeft het vak prestige en aanzien. Ook hier kan de vertaalster van De vernuftige edelman Don Quichot van La Mancha als sprekend voorbeeld dienen. Maarten **Steenmeijer**

LOAD-DATE: October 5, 2007

LANGUAGE: DUTCH; NEDERLANDS

NOTES: Op www.volkskrant.nl/perpetua kunt u uw kennis over dit boek delen met andere lezers; Vertaling Werumeus Buning/ Van Dam (1941); 'Over de wonderbaarlijke zaken welke de onverbeterlijke Don Quichot verhaalde te hebben gezien in de diepe grot van Montesinos, en derwelker grootheid en buitensporigheid oorzaak zijn dat dit avontuur als apocrief wordt beschouwd.' (Aanhef hoofdstuk 23); Vertaling Barber van de Pol (1997); 'Over de verbazingwekkende dingen die de onmatige Don Quichot naar eigen zeggen in de diepe grot van Montesinos had gezien, maar die zo onwaarschijnlijk en ongewoon zijn dat dit hoofdstuk als apocrief beschouwd mag worden.' (Aanhef hoofdstuk 23); Vertaling Barber van de Pol (1997); De vernuftige edelman Don Quichot van La Mancha; Vertaald uit het Spaans door Barber van de Pol; Perpetua; 1040 pagina's; (E) 39,95 (met kortingsbon uit de Volkskrant (E) 34,95); ISBN 978 90 2536 346 8

GRAPHIC: 05CI4donquichot_ph01, Illustratie Karel Kindermans

PUBLICATION-TYPE: Krant